voorwaardelijk *voor* de Belijdenis *tegen* het Statuut moet opkomen; en, slaagt hij daarin niet, liever alle schade moet lijden, dan ooit toe te staan, dat de kerk van Christus gelijkvormig worde gemaakt aan de zedelijke lichamen of vereenigingen der wereld.

Waar was dus Dr. Kleyns plaats geweest? Had hij vóór het Statuut tegen de Belijdenis, of vóór de Belijdenis tegen het Statuut moeten pleiten?

En dan *kan* er geen quaestie van zijn, of zijn plaats ware geweest bij hen, die het eenig karakter der kerk tegen de statutaire idée verdedigden.

Hij had er met ons op moeten aandringen, dat het geheel eenig karakter der kerk ook door de Overheid weer mocht erkend worden, en met ons moeten bedingen, dat voor de kerk een zoo geheel exceptioneele plaats in de rechtsverhoudingen van den Staat mocht gevonden worden, dat ze voortaan haar reformatie doorloopen kon, zonder gedurig door quaestiën van rechtstitels en eigendom te worden belemmerd.

Doch wat zien we?

Wel verre van dien nobelen strijd te strijden, en op te komen voor de nobele gedachte, dat een kerk als *stichting* en wel als hemelsche stichting van *geheel eenig soort*, op zulk een wijze in den Staat moge bestaan, dat noch titel noch bezit ooit weer van heur belijdenis worde losgemaakt, gaat Dr. Kleyn naast de advocaten der Overheid staan, en stelt het als de natuurlijkste zaak ter wereld, dat de kerk zich in de gestalte die de Overheid haar gunt, heeft te voegen; dat deze haar door de Overheid gegunde gestalte de eenige gestalte is die eigenlijk meerekent; en dat al wat enkele betweters daartegen woelen, neerkomt op eigendunkelijken moedwil.

Dit nu is het, wat we in den aanvang onzer critiek schreven, dat hier *ketterij* op het stuk der kerk schuilt, d. i. opneming in het kerkbegrip van een *wereldsch* element, waardoor de geestelijke zuiverheid van het kerkbegrip te loor gaat.

Is het toch waar, dat de kerk van Christus dáár is waar zich de gestalte vertoont, die de Overheid als kerk erkent en eert; en niet is waar zich de gestalte vertoont die God de Heere in zijn Woord eischt; — dan is niet langer het Woord van God, maar het woord der Overheid in zake de kerk beslissend.

De ware, eenig goede toestand, die komen moet in deze, dat alle titel en eigendom voor de kerk van Christus uitsluitend gebonden zij aan haar *Belijdenis* en noch aan den toevalligen wil der leden, noch aan de uitspraak van bureaucratische besturen.

De *Belijdenis* van het *Woord van God* en zij alleen moet in de kerk van Christus heerschen.

Ze moet in den Staat een *universitas rerum* en niet een *universitaspersonarum* zijn, d. w. z. ze moet een *Stichting* zijn en niet een *Vereeniging* of *zedelijk lichaam*.

Wil nu toch de rechter bij al zijn vonnissen het daarop aanhouden, goed, dan *loochent* hij het karakter der kerk ten eenemale.

En dat is erg.

Maar van veel erger natuur dunkt ons het geestelijk euvel, als een ambtsdrager en theoloog en belijder van den Christus de natuur van zijn kerk *ver*loochent.

Niet onbelangrijk zijn enkele reeksen van stellingen, die op de vergadering van Moderne theologen deze week aan de orde kwamen.

Zoo trof ons de betrekkelijke juistheid van veel in de stellingen van den heer A. Bruining over de beteekenis van het dogma.

Ze luiden aldus:

1. Niet de godsdienst — de religieuse stemming of aandoening, wat Schleiermacher noemt »die Frömmigkeit" — roept het dogma — de religieuse voorstelling — maar omgekeerd het dogma den godsdienst in het leven.

2. De godsdienst, in het leven geroepen door het dogma, is een ander naarmate het dogma een ander is.

3. Dat op het gebied van de praktische vroomheid zich minder sterk verschil openbaart dan op dat van het dogma, vindt zijn grond en verklaring enkel hierin, dat de godsdienst zich in het leven nooit zuiver en scherp bepaald vertoont.

4. Het dogma brengt den godsdienst van een bepaalden kring en een bepaald geslacht op andere kringen en volgende geslachten over. Godsdienst is alleen voort te planten door propaganda van het dogma.

5. Het kerkelijk confessionalisme onzer dagen gaat uit van eene volkomen ware grondgedachte. Godsdienstige gemeenschap is slechts mogelijk bij overeenstemming in dogmaticis. De fout van dat confessionalisme is uitsluitend te zoeken in miskenning van het wezen der protestantsche kerkgenootschappen.

Men begrijpt, dat onze instemming met deze stellingen slechts formeel is. Toch deed het ons goed, nogmaals de rechten van *het bewustzijn* erkend te zien.

Het is de oude strijd dien onze Gereformeerden onder leiding van Voetius tegen de gevoelsmannen gestreden hebben.

Het bewustzijn is nu eenmaal de rijkste uiting van de factoren onzes levens. De invloed van dit bewustzijn op ons gevoel en onzen wil neemt toe naarmate we in ontwikkeling toenemen. En juist daarom is het zoo onnoozel gedacht, om de rechten van dit bewustzijn aan de eischen van het gevoel op te offeren.

Noch het gevoel noch de wil is op den duur bestand tegen den machtigen invloed, die van ons bewustzijn uitgaat; en indien de Calvinistische denkbeelden de laatste jaren weer ten koste van de ethische zienswijze veld wonnen, was dit zeker niet het minste toe te schrijven aan de heldere gedachten en duchtig onderling verbonden gedachtenreeksen, waarmee het Calvinisme het menschelijk bewustzijn toespreekt.

De kunst is, niet om de rechten van het zedelijk leven tegenover het verstandsleven te handhaven, maar om, gelijk het Calvinisme deed, aan *het bewustzijn* zulk een inhoud te bieden, dat het denken er door bevredigd wordt, en tegelijk de zedelijke factoren op edele wijs geprikkeld.

De heer A. Brummelkamp Jr. van Groningen — op 6 en 20 Maart de bekende candidaat van ons Christenvolk, boven wien mannen als Wildeboer en Van Dijk, Bähler en Sijpkens, aan den Christusverwerper Veegens voorkeur gaven — schreef in het jongst verschenen nummer van *De Vrije Kerk* een zoo treffijk opstel over de Vereeniging van de in *Separatie* en *Doleantie* levenden, dat we geen weerstand kunnen bieden aan de verleiding, om er onze lezers van op de hoogte te stellen.

Hij leidt zijn bespreking in met te herinneren aan Beets' gedicht van de twee *Lutschinen*, de bekende berystroomen, die hun kleuren mengen, en waar Beets van zong:

»De Lutschinen, Witte en Zwarte,
Gaan elk haar eigen pad;
Zij maken een vreeselijk leven,
En schuimen als 'k weet niet wat.

»Zij schuimen, bruisen, branden
Vervaarlijk om stronk en steen;
Maar komen elkander steeds nader,
En stroomen ten laatsten ineen.

»En als nu vervolgens die beiden
Vereend zijn naar lichaam en geest,
Dan zet ik het u te onderscheiden,
Wie wit en wie zwart is geweest.

»Gansch anders de prachtige Rhône,
Waar hij 't meer van Genève verlaat,
En hij de Arve wel aan-, maar niet opneemt,
En niet met, ofschoon nevens haar gaat.

»Mijlen ver gaan ze onwillig tezamen,
De eene blauw, de and're grauw, gram te moed'.
Tot ze op eenmaal die koelheid zich schamen,
Zich omarmen en één zijn voor goed.

»Dwaze trots, ijd'le toorn, die den nooddwang,
Die vereeniging eischt, wederstreeft!
Waar gij weet dat het eens toe moet komen,
Doe dat liever terstond en beleefd!"

En alsnu ter zake komende, heeft hij den moed allereerst klaar en duidelijk uit te spreken, dat hijzelf persoonlijk beslist voorstander van de Vereeniging is.

Hij wil ze: 1°. omdat God de Heere ze wil, en doet tegen de glorie van dit hoog gebod de nietigheid uitkomen van wat er tegenover is gesteld.

Hier zij het ons vergund op te merken, dat men onzes inziens de zaak tot duaver te dikwerf uit een bekrompen standpunt, te uitsluitend uit een klein-kerkgenootschappelijk oogpunt beschouwd heeft. De vraag is niet en mag niet zijn: is de vereeniging mij persoonlijk aangenaam? Zijn de personen die handelend optreden mij sympathiek? Begaan zij ook fouten? Is of was hun toon tegenover ons altijd betamelijk? Ook niet, als bij berekening: wat staat onze Kerk te wachten als de Doleerenden zich uitbreiden? Of, bij mogelijke ineensmelting: welk element zal bovendrijven, en zullen wij misschien ook iets van onze eigenaardigheid verliezen? — Het valt gemakkelijk te verstaan dat deze of soortgelijke vragen opkomen of reeds op de lippen zweven, en voorzeker hebben sommige daarvan althans een betrekkelijk recht. Maar wat wij niet toegeven, is, dat zulke vragen in de eerste plaats en uitsluitend over de quaestie der vereeniging moeten beslissen. Neen, dat kan in dezen de juiste gedragslijn niet zijn. De ware politiek ziet hooger op en wil zich laten leiden. Leiden, niet door de personen die middelen en werktuigen zijn, waarvan God zich bedient om zijn oogmerken uit te voeren, maar door Hem die ook die personen besturen moet, en van de geesten eischt dat zij zich zullen laten regeeren door den Heiligen Geest. Is het Gods wil, al of niet? Mogen twee stroomen uit één bron gescheiden blijven? Kan het tegenhouden der vereeniging ook een tegenhouden zijn van de bedoeling Gods? In één woord, niet, wat is ons aangenaam of wat is naar der Doleerenden believen, maar wat is naar het Woord Gods, afgezien van wederzijdsche plannen, berekeningen, bedoelingen en drijfveeren, de geopenbaarde wil des Heeren — ziedaar de vraag, die, naar wij vastelijk gelooven, over alles beslissen moet en die in de aangewezen uitspraken der Schrift over de eenheid der geloovigen haar ondubbelzinnige beantwoording vindt.

Hij wil ze, ten 2°., omdat de wereld om ons heen er onder lijdt, zoo het Christendom in haar midden gedeeld, en dies met gebroken kracht optreedt.

En hij wil ze ten 3°., omdat er aan geen weer opbloeien van onze Gereformeerde Theologie te denken valt, zoolang onze krachten te veel versplinterd blijven.

Over dit laatste punt zegt hij schoon en bezielend o. a. dit:

Men zou dan namelijk, als alle krachten en gaven op dit gebied in één kerk waren samengevoegd, en daarom juist aller eenheid in grondbeginsel door niemand zou worden betwijfeld, allengs zien verdwijnen het valsche individualisme, dat op theologisch gebied zulk een heilloozen invloed heeft geoefend; het zich groepeeren van richtingen om één persoon, die van de erkenning van het ware en noodige in die richting een shibbóleth maken en zoodoende allerlei kerkjes bouwen binnen de Kerk. En wat men terugkrijgen zou en vroeger dan ook had, dat zouden zijn krachtige theologische persoonlijkheden, waaraan de Kerk des Heeren, niet het minst de Gereformeerde kerk, te allen tijde rijk is geweest; die zij ook als levende prisma's, waarin het veelkleurig licht der waarheid zijn stralen breekt, niet missen kan; en die, op den breeden grondslag der belijdenis staande, scholen vormen, wier discipelen ook na hun verscheiden nog hun arbeid aan de Kerk ten goede doen komen. Persoonlijkheden als een Voetius, een Cocceius, een Vitringa en dergelijken, van wie men nooit gehoord heeft dat zij eigenlijk meer aan hun eigen roem gebouwd hebben, dan aan dien der Kerk..... Gezegende tijd, als dit valsche individualisme eens had plaats gemaakt voor hetgeen waarvan het de caricatuur is: het staan van verschillende persoonlijkheden in den dienst van één gemeenschappelijk doel! Zouden we, om ons vaderland ook van die krankheid te verlossen, niet mogen staan naar vereeniging tusschen Doleerenden en ons? Of zou men willen beweren dat *wij* buiten dit theologisch proces staan en het ons eigenlijk niet behoeven aan te trekken, omdat wij als Christelijke Gereformeerden op ons eigen terrein genoeg gebben aan hetgeen de vaderen ons achterlieten? Dan zouden wij willen vragen, of dat niet een verzaken van onze roeping zou wezen. Immers is een kerk nooit voor zichzelf alleen in de wereld, maar moet zij, als een stad op een berg, haar licht laten schijnen voor de wereld, opdat ook de wereld verlicht worde.

En is door de ondervinding van zoovele jaren genoegzaam gebleken, dat aan de Lands-academies — trouwens geen kerkelijke instellingen — de theologie allengs haar karakter verliest en rijpt voor vervloeiing met de wijsbegeerte of de geschiedenis der godsdiensten, zal men dan durven ontkennen dat het op den weg der Gereformeerde Kerk allereerst ligt, haar een nooddak te verschaffen niet enkel, maar een paleis te bouwen waardig haar stand en haar verleden?

Doch hier liet hij het niet bij, hij woog ook de *practische bezwaren* en schroomde geen oogenblik ze moedig onder de oogen te zien.

Het eerste is het *standpunt* zelf der Doleantie. Maar, vraagt Ds. Brummelkamp terecht, was dat ook niet het standpunt der actie van 1834? En zoo ja, heeft men dan recht nu de hand af te wijzen, die terugwenkt naar het pad eens door uw eigen vaderen betreden?

Tweede bezwaar is de *Kerkelijke Kas*. Een punt dat thans geheel uit den weg is geruimd, daar voorgesteld wierd dat de Chr. Gereformeerden plaatselijk onder een statuut zouden blijven. Hiermee verviel voor hen de Kerkelijke Kas, en kan dan ook wat Ds. Brummelkamp hierover schrijft, later ter toetse komen.

Derde struikelblok: *Wat naam zult ge voeren?* Hiertegen voert Ds. Brummelkamp aan, dat in den jongsten tijd ook buitenaf in Amerika en Schotland allerlei naamwisseling bij de kerken plaatsgreep, en dat ook de kerken van 1834 ten onzent verre van gestadig bij heur eersten doopnaam bleven.

We voegen er bij, dat deze strijd over den naam nooit van eenige beteekenis kan worden. Naar Christus noemen we ons. Geschiedkundig constateeren we, dat de kerk van Christus na gedeformeerd te zijn, weer *gereformeerd* is, en dat wij het met deze Gereformeerde kerk houden. Eindelijk, zoo men wil, dat we onder deze kerken de kerken van *Nederduitsche* sprake zijn. Eilieve, zoo uw naam uw wezen maar uitdrukt, wat hecht ge dan aan eenigen titel?

Vierde moeilijkheid schept het statuut van 1869, aldus door Ds. Brummelkamp ingeleid:

De lijst der praktische bezwaren is echter nog niet ten einde. Men wijst ons op.., het Reglement, het door de geschiedenis die het nu gekregen heeft fameuze, het voor jaren opgemaakte, het sinds bijna vergetene, het zoo goed als slapende (wie sprak er ooit van?), het in de Archieven der kerk weggeborgene en verborgene, maar opeens van onder de paperassen tevoorschijn gehaalde, akribisch bekekene, in de presbyteriale weegschaal opgewogen en te licht bevonden Reglement, kortom op *het* Reglement van onze kerk, waaraan in onze Kerk nog nooit zooveel aandacht en zoovele besprekingen gewijd zijn als in de jongstverloopen twee jaren, — en men vraagt ons hoofdschuddend: Hoe moet het bij een mogelijke vereeniging met dat Reglement?

Op dit punt nu is Ds. Brummelkamp zoo radicaal mogelijk en staat geheel aan onze zijde.

Hij zegt er van:

Zonder hier in verdere bijzonderheden te treden, gelooven wij derhalve dat het zaak zal zijn voor onze kerk op dit officieele Reglement officieel terug te komen en langs den geordenden weg positie te nemen in den lande, onder haar eigen vaandel, met de voor vriend en vijand herkenbare kleuren, doch altijd zoo dat zij het ongeestelijk beginsel, dat in dit document ligt, vermijde. Al moesten we dan wat men onze vrijheid noemt aan 's lands Regeering teruggeven; al ware het onzeker, of we die wel weer langs een anderen weg terug zouden krijgen; al ware het denkbaar, dat zonder zulk een Reglement de plaatselijke gemeenten door een handvol kwaadwilligen hunne goederen konden kwijtraken — toch zouden wij het wenschelijker achten ons standpunt zuiver te houden, dan uit vrees voor stoffelijk verlies een beginsel in onze kerkpolitiek in te halen, dat met het geestelijk karakter der gemeente in strijd schijnt.

Eindelijk, want ook de bespreking van het kritiekste schroomt hij niet, brengt Ds. Brummelkamp ook de Theologische School en de Theologische faculteit der Vrije Universiteit ter sprake.

Zijn raad is: Smelt ze inéén.

Wij zouden van meening zijn dat de middenweg hier de ware is, en dat daarom de oplossing dezer moeilijkheid gemakkelijker vallen zal, dan men bij den eersten oogopslag zou vermoeden. Er bestaat aan beide zijden een opleidingsschool: wat verhindert, zouden wij willen vragen, dit schijnbaar struikelblok in een hulpmiddel om verder te komen om te scheppen en kloekweg te zeggen: Welnu, vereenigen wij dan de wederzijdsche krachten en concentreeren wij ze op één punt? Twee kweekscholen te behouden zou ook mogelijk zijn; besloten we daartoe, we zouden ons dan op het illustre voorbeeld der Vrije Schotsche Kerk kunnen beroepen, die bij een landsbevolking van ongeveer vier millioen zielen niet minder dan drie Theologische Faculteiten, met volledig bezette leerstoelen heeft. Doch we achten om meer dan één reden die gedragslijn voor ons niet verkieslijk, en blijven liever bij het denkbeeld van ineensmelting van Kampen en Amsterdam. Ineensmelting op denzelfden voet, als waarop we die bepleit hebben voor de beide Kerken. Vraagt men of we dan geen overcompleet van hoogleeraren krijgen, dan zijn we daarvoor in 't minst niet bevreesd. Verscheidenheid van gaven, ook in dezelfde leerstoelen, is geen schade, maar een voordeel. Maar men behoeft nog aan geen bezetten van één leerstoel door twee of meer hoogleeraren te denken. Immers is het een bekend feit, dat de veelheid der stof die te verwerken valt, te Kampen bijvoorbeeld, voortdurend wel over gebrek aan onderwijzend personeel, maar nog nooit over het tegendeel heeft doen klagen. En mag men hierbij ook niet denken aan de behoefte aan goed gymnasiaal en goed universitair onderwijs voor onze jongelieden? De langzamerhand zich onder ons nestelende gewoonte om de jongelieden zonder bedenken naar de bestaande gymnasia en universiteiten te zenden, komt ons niet weinig bedenkelijk voor. Men kan de consequenties op het gebied van het onderwijs niet ontgaan. Middelbaar en hooger onderwijs, als het ontkerstend is, moeten daarom nog schadelijker werken dan het lagere dat we afkeuren, omdat zij hunne adepten uitrusten voor de midden- en hoogere standen der maatschappij. Zullen dan bij voorkeur de aanstaande bedienaren des Woords, aleer zij theologie studeeren, met die geestdrift die den jongelingsleeftijd eigen is, tot deze troebele bronnen gaan, om daar voor heel hun volgend leven hun smaak bedorven te zien? Daarom wachten wij ook met het oog op de Vrije Universiteit van de besprokene vereeniging heil; breeder grondslag voor de classieke studiën onzer theologische studenten; en, kregen we ook langs dezen weg een eigen gymnasium, tevens de mogelijkheid voor onze andere zonen om »te studeeren", zonder het slachtoffer te worden van het Naturalisme, het Staats-Socialisme en het Materialisme onzer tegenwoordige Rijksuniversiteiten. Op den duur kunnen wij moeilijk van het eenigszins geïsoleerde, dat ons als kerk en als burgers dikwerf nog aankleeft, afkomen, zonder een ruimer horizont aan onzen »proëdkundigen hemel — maar het is lang niet onverschillig waar we dien zullen zoeken!

Wat ons vooral in deze studie aantrok, is het hooge standpunt, de breede gezichtskring, de diepte van opvatting die er in uitkwam.

Er was geen kleingeestig, geen beknibbelend noch bedillend man in aan het woord.

Die het sprak, sprak uit hooger drang, omdat een edeler aandrift in hem getuigde.

Wederom zagen twee stichtelijke boekskens uit den ouden tijd het licht:

1. *Groot voorrecht der Christenkinderen* van Jacobus Fruytier, met een inleidend woord van Ds. Wisse te 's Hage, bij D. Donner te Leiden; en

2. *Honigdroppelen*, van Thomas Wilcock, bij Van Ditmar te Utrecht.

Beide boekskens zijn kostelijke perelen uit den akker onzer vaderen opgedolven.

De *Honigdroppelen* zijn korte sententiën die tot het hart spreken; het *Groot voorrecht der Christenkinderen* is een lijvig werk over de Christelijke opvoeding.

Ook wat Ds. Wisse voor het laatste schreef is een roerend woord uit het hart.

KUYPER.

Uit de Pers.

Naar aanleiding van een opstel in de *Vragen des Tijds* schrijft een ongenoemde in *Maranatha* een fijne, scherpe critiek, die waard is, dat men er nota van neme.

Vooral de verdiende ironie in deze critiek was ons welkom.

In de *Vragen des Tijds* was van de vaccine gezegd:

Eéne ongesteldheid is er, één volksziekte, waartegen met bijna volstrekte zekerheid kan worden opgetreden, namelijk de pokken. Inenting en herinenting na verloop van eenigen tijd zijn de eenvoudige wapenen, die de kracht dezer ziekte breken. Alligt ware het mogelijk door aanhoudende toepassing dezer eenvoudige kunstbewerking gedurende enkele opeenvolgende geslachten, de kiem der ziekte waaruit zij zich onder bepaalde omstandigheden steeds opnieuw ontwikkelt, voorgoed te dooden en op die wijze de toepassing eenmaal in de toekomst onnoodig te maken. Voorshands reeds is voor ieder individu het voordeel te behalen, dat aan de ziekte haar verschrikkelijkheid en doodelijk karakter zoogoed als geheel wordt ontnomen bij getrouwe aanwending van dit voorbehoedmiddel.

Hierop nu teekent *Maranatha* aan:

Vooral moet ons de opmerking uit de pen dat een radicaal middel dat alligt »de kiem der ziekte voor goed zal dooden", hoe radicaal 't dan ook moge zijn althans veel van zijne *eenvoudigheid*" verliest, wanneer 't gedurende enkele opeenvolgende geslachten op alle menschen *aanhoudend*" moet worden toegepast.

Hoe eenvoudig dan ook, 't publiek »greep het nog niet overal en uit vrijen wil aan", vandaar is het »allerzins te begrijpen, dat de overheid zich met de zaak der voorbehoeding tegen deze ziekte is gaan bemoeien, en het »dwing ze om in te gaan," op de burgerij heeft toegepast.

Behalve nog 't misbruik dat hier van dit Bijbelwoord gemaakt wordt, vind ik 't van de overheid niet heel liberaal om de burgerij te dwingen tot iets, dat b.v. door de helft van Engelands geneeskundigen doelloos of schadelijk wordt geacht en waarvan de geleerde professor Vogt eenmaal schreef: »Ecrasez l'infâme!"

Omdat ze niet ingeënt zijn zal onder de meer bejaarden »een pokkenepidemie steeds het beschikbaar terrein vinden om zich te nestelen en uit te breiden." Gelukkig »dat ieder jaar dit terrein wordt ingekrompen, daar de ouderen door den dood afvallen en langzamerhand de personen volgens de wet van 1872 ingeënt, in het kamp der volwassenen treden."

Ge verheugt u, menschenvriend, dat weldra 't beschikbaar terrein tot nihil zal ingekrompen zijn? Uwe vreugde is te vroeg gekomen; ge hebt gerekend buiten den waard, in dit geval de doctoren. Men moet niet te veel vertrouwen stellen »in de voorbehoedende inenting, die waarschijnlijk velen dezer personen hebben ondergaan," want »verscheidene geneeskundigen, helaas! verdienden het vertrouwen niet, door de overheid in hen gesteld. Er werd door sommigen van hen niet of niet voldoende ingeënt en toch aan de belanghebbenden het bewijs afgegeven."

Is 't niet om tureluursch te worden? Was ik voorstander der vaccine, dan diende ik terstond aan de Kamer van Honderd een rekest in, om uit pure menschenliefde al die doktoren op te hangen zelfs op gevaar af, dat het platteland nog meer van geneeskundige hulp ontbloot wordt dan nu reeds 't geval is. 't Gelooft dat ik dan aanspraak kon maken op den dank van alle onschuldige kinderen die nog gevaccineerd moeten worden, want die doktoren wier geweten hen toeliet om verklaringen af te geven zonder pokken te hebben gemaakt, zullen waarschijnlijk ook maar voor 't vaderland weg inenten, zonder juist veel acht te geven of de kinderen waar ze uit enten" wel volmaakt gezond zijn.

Nu weten we meteen hoe 't komt dat de vaccine, door vader Jenner reeds met profetischen blik, honderd jaar geleden, als een onfeilbaar middel geproclameerd, nog niet er in geslaagd is de pokken te verjagen; die stik of wat doktoren, die met melk, met water of met een schoon lancet vaccineerden, hebben 't op hun geweten!! 't Is toch maar altijd waar: maniceert het niet aan de vlooi, dan is er een gebrek aan den strijkstok.

En nog scherper is een drietal opmerkingen, die *Maranatha* hieraan toevoegt:

»Behoudens enkele laakbare uitzonderingen worden thans de inentingen naar behooren verricht". Dit is voorzeker eene aangename kennisgeving, maar veel van 't moois gaat er af, zou ZExc. de Minister van Binnenlandsche Zaken zeggen, door een drietal opmerkingen, waarvoor ditzelfde artikel mij de stof levert.

Door sommige geneesheeren is weleens bewezen, dat het gevaar van bij 't enten van arm op arm ziektekiemen over te planten geheel denkbeeldig is. De schrijver in de Vragen des Tijds verklaart daarentegen dat »het *bewezen* is, dat met de inentingstof ook andere kiemen van ziekten gelijktijdig kunnen worden overgebracht". Hij durfde 't dan ook niet wagen om de pokstof te gebruiken van twee meisjes, die »in alle opzichten frisch en gezond schenen", doch van wie hij toevallig beide ouders voor hun trouwen lijdende aan syphilis onder zijne behandeling had gehad.

»In de particuliere practijk is het voor een geneesheer vaak niet zoo heel moeilijk, zich voldoende op de hoogte te stellen van den gezondheidstoestand van het kind, waaraan hij de inentingstof ontleent, zoowel als van dien der ouders. Bij de klasse der bevolking, die zich gewoonlijk ter kostelooze vaccinatie aanbiedt, is deze moeilijkheid *veel grooter*, omdat de geneesheer meestal onbekend is met de antecedenten der ouders en met de verschillende familieverhoudingen."

Bijgevolg staat ieder kind bij de inenting van arm op arm bloot aan 't gevaar om 't gif der vreeselijkste ziekten in zich op te nemen.

Neem animale pokstof, roept men. Dit is in de eerste plaats gemakkelijker gezegd dan gedaan, want niettegenstaande ook op dit gebied de liberale geldverspilling groot is, »blijkt dat terwijl jaarlijks ruim honderdduizend inentingen plaats hebben," er slechts voor de kleinste helft animale stof (dit is pokstof van 't kalf, voorhanden is. Maar stel dat ge onder de gelukkigen behoort, die zijne kinderen met animale stof ziet ingeënt, dan zijt ge nog lang niet zeker dat uw geneesheer vertrouwbare stof heeft. Volgens officieel getuigenis is versche animale vaccine slechts 24 uren volkomen vertrouwbaar. Toch zond de Rijksveeartsenijschool stof die bijna eene maand oud was. Wie zal nu bij eenige benadering kunnen bepalen de myriaden bacteriën, die zich gedurende eene maand in dien rijpen etter hebben ontwikkeld?

In de derde plaats. Wanneer 't bewezen is, dat de overplanting van ziektekiemen mogelijk is bij de enting van mensch op mensch, wie geeft dan waarborgen dat de kiemen der ziekten, waaraan 't kalf onderhevig is, b.v. de longziekte, niet op den mensch overgaan? Wanneer de wetenschap ons waarschuwt voor melk van tuberculeuze koeien en ze maakt zelf ons tuberculeus door de vaccine, wie dankt dan kan de dank dien we haar schuldig zijn, niet anders wezen dan zeer betrekkelijk.

Ook zij, die voor de keuze: vaccinatie of geen vaccinatie? geplaatst, voor hun eigen kinderen deze kunstbewerking nog kiezen, zullen toch moeten toestemmen, dat waar zelfs de pleitbezorgers der vaccine zich nog derwijs bloot geven, althans *dwang* stellig niet te pas komt, en uit ons vrije Nederland weg moet.

KUYPER.

Officieele Berichten uit de Ned. Geref. Kerken.

UTRECHT, 18 April 1888.

Aan
de kerkeraden der Nederduitsche Geref. kerken (thans doleerende).

Eerwaarde Heeren en Broeders!

Door het synodaal convent, dat ten vorigen jare te Rotterdam gehouden werd, is o. a. besloten, dat er dit jaar, in de laatste week van Juni, eene voorloopige synode te Utrecht zou gehouden worden; dat de toen voorloopig gevormde classicale combinatiën ieder één bedienaar des Woords en één ouderling, met aanwijzing van secundi, daartoe zouden afvaardigen; en dat de samenroeping geschieden zou door de kerk van Utrecht.

Dientengevolge heeft de kerkeraad dezer kerk thans de eer, u mede te deelen, dat de voorloopige synode wordt bijeengeroepen tegen Maandag 25 Juni e. k., des namiddags te twee ure, in de kerkekamer der Oosterkerk te Utrecht (Maliebaan); en voorts u uit te noodigen wel te willen zorgen:

1. dat op uwe eerstvolgende classicale vergadering de bedoelde afvaardiging plaats hebbe;

2. dat op die vergadering de gravamina, vragen en voorstellen, welke vanwege uwe classis ter synode te brengen zijn, worden in gereedheid gebracht;

3. dat de opgave van die punten, evenals ook de opgave van de ter synode gedeputeerden, met hunne secundi, vanwege uwe classicale vergadering, zoo spoedig mogelijk, uiterlijk vóór 15 Juni e. k., aan den kerkeraad van Utrecht (adres Ds. Ringnalda, Parkstraat) gedaan worde; en

4. dat aan de gedeputeerden een geloofsbrief vanwege de classis worde medegegeven, teneinde zij volmacht en autoriteit hebben om, altijd onder verband aan Gods Woord en aan de oude Gereformeerde kerkenordening, te helpen beraadslagen en besluiten, alsof uwe geheele classis en alle hare kerken ter synode tegenwoordig waren.

Met betrekking tot het sub 2°. genoemde zij het ons nog vergund, u er op te wijzen, dat niet elke vraag of moeielijkheid, die in eenige kerk gerezen is, in de synodale vergadering thuis hoort; maar alleen zulke vragen of moeielijkheden, die in eene mindere vergadering niet konden afgehandeld worden of wel alle onze kerken gezamenlijk aangaan. Van dien regel onzer kerkenordening mag natuurlijk niet worden afgeweken; zoowel om de synode niet te plaatsen voor eene taak die zij niet zou kunnen afwerken, als ook inzonderheid om de synodale bemoeiing binnen hare eigene grenzen te houden.

En hiermede bidden wij van den God des ontfermens, dat Hij, die in den weg van aanvankelijke Reformatie ook het geestelijk verband tusschen onze kerken onderling weder deed opleven, het werk der voorbereiding tot deze samenkomst zegenen moge om zijns Zoons wille, en dat de arbeid der aanstaande voorloopige synode strekken moge tot heil van Zion en tot verheerlijking van den naam des Heeren.

De kerkeraad der Nederd. Geref. kerk (doleerende) te Utrecht,
G. RINGNALDA, *praeses.*
H. HOEKSTRA, *scriba.*

MAASLAND, 11 April. Aan de kerkeraden der Ned. Gereformeerde kerken (doleerende) bericht de kerkeraad der Ned. Gereformeerde kerk (doleerende) te Maasland, dat hij, na aanvulling van zijn college en bevestiging van dat gedeelte op 8 April 1888 door den consulent H. Woudstra Tz. predikant te Maassluis, in zijne vergadering van heden voor zijn geheele kerk den band, die haar totnutoe aan de synodale organisatie van 1816 52 vasthechtte, heeft verbroken en dat hij tot de kerkenordening van 1619 is teruggekeerd.

De Heere gebiede genadiglijk hierover zijnen zegen.

De kerkeraad voornoemd,
J. V. D. KNOY.
J. MAAS.